

PRŮBĚH PŘECHODU CASLIN – SOUBORNÉHO KATALOGU ČR NA SYSTÉM ORACLE

Gabriela Krčmařová, Národní knihovna ČR Praha

Uvedený příspěvek stručně informuje o současném stavu CASLIN – Souborném katalogu ČR a shrnuje průběh jeho přechodu na systém ORACLE.

1 Současný stav Souborného katalogu ČR

V období **od 1.1.1996 do 31.1.1997** fungoval **souborný katalog v ověřovacím provozu**, kdy byly přijímány pouze záznamy zahraničních tištěných monografií, ze kterých byla vytvářena souborná databáze (tj. báze bez kontroly duplicit) a byla v pravidelných aktualizacích zpřístupňována na Internetu (KZK – Katalog zahraničních knih). V průběhu ověřovacího provozu zahájilo spolupráci se souborným katalogem celkem **10 knihoven**. Na konci ověřovacího provozu Souborný katalog ČR obsahoval více než **40.000 záznamů**.

V lednu 1997 byl v oddělení pro souborné katalogy NK ČR doladěn program pro řízený import s kontrolou duplicit. Od **1.2.1997 Souborný katalog ČR** přijímá také záznamy domácích tištěných monografií a **přechází tak do rutinního provozu**. Ze dvou základních důvodů se rozšiřuje počet spolupracujících knihoven:

- knihovny nemusí ze zpracovaných záznamů oddělovat pouze zahraniční
- byl dokončen konverzní program Tinlib – UNIMARC, což otevřelo možnost spolupráce s knihovnami, které pracují se systémem Tinlib.

Do Souborného katalogu ČR dodává své záznamy celkem 22 knihoven:

ABA001 – Národní knihovna ČR

ABA006 – Vysoká škola ekonomická – CIKS

ABA007 – Knihovna Akademie věd ČR

ABA008 – Národní lékařská knihovna

ABA009 – Ústav zemědělských a potravinářských informací – ÚZLK

ABA012 – Ústav pro informace ve vzdělávání – Státní pedagogická knihovna Komenského

BOA001 – Moravská zemská knihovna Brno

CBA001 – Státní vědecká knihovna České Budějovice

HKA001 – Státní vědecká knihovna Hradec Králové
KLG001 – Státní vědecká knihovna Kladno
LIA001 – Státní vědecká knihovna Liberec
OLA001 – Státní vědecká knihovna Olomouc
OSA001 – Státní vědecká knihovna Ostrava
PNA001 – Státní vědecká knihovna Plzeň
ULG001 – Státní vědecká knihovna Ústí nad Labem
ABA601 – Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti
ABB040 – Ústav makromolekulární chemie AV ČR
ABB083 – Ústav pro soudobé dějiny AV ČR
CBB001 – Knihovna biologických pracovišť AV ČR a Biologické fakulty
JU ČB
ABC004 – Státní zdravotní ústav
ABC023 – Český geologický ústav
ABC163 – CEFRES – Francouzský ústav pro výzkum ve společenských vě-
dách

K 15.8.1998 obsahoval Souborný katalog ČR 260 668 záznamů (z toho 62 579 duplicitních)

2 Rozhodnutí o změně systému pro Souborný katalog ČR

V lednu 1997 se začal správce souborného katalogu zabývat **možností vnitřní správy souborného katalogu s využitím databázových aplikací** (jednalo se především o zjednodušení práce s programem pro řízený import). Nákup takového softwaru (byla již předběžně vybrána firma **ORACLE**) se stal spolu s hardwarovými prostředky předmětem žádosti o grantový příspěvek na rok 1997 (projekt Rozvoj souborného katalogu CASLIN – Program rozvoje informační sítě veřejných knihoven RISK 1997, Ministerstvo kultury ČR).

Ačkoliv Ministerstvo kultury ČR schválilo pouze 38% požadovaných finančních prostředků, považoval správce Souborného katalogu ČR za nezbytné zakoupení plánovaných produktů firmy ORACLE právě z těchto prostředků, protože jejich aplikace měla přinést racionalizaci a zjednodušení vnitřní správy souborného katalogu, což bylo nutné učinit dříve, než začnou data v katalogu narůstat „geometrickou řadou“. Současné zkušenosti s importem dat do stále rostoucí báze souborného katalogu v systému ALEPH ukazují, že obava správce souborného katalogu byla správná a realistická.

V srpnu 1997 obdržel správce souborného katalogu reálný příslib Mellonovy nadace možnosti získání finanční podpory ve výši 15.000 dolarů a poté začal zvažovat možnost zakoupení produktů firmy ORACLE z těchto prostředků (nikoli z grantu Ministerstva kultury ČR). Výše finanční podpory Mellonovy nadace vedla k úvahám o zakoupení produktů firmy ORACLE v takovém rozsahu, aby **provoz souborného katalogu byl realizován**

pouze v rámci systému ORACLE a zcela mimo systém ALEPH. V rámci systému ORACLE bude provedena zásadní racionalizace správy souborného katalogu a bude vyřešena možnost sdílené katalogizace jako kvalitní služby pro účastníky Souborného katalogu ČR. Koncem září 1997 byl tento záměr prodiskutován a podpořen v rámci Národní knihovny ČR. V říjnu 1997 s ním byli prostřednictvím písemného materiálu seznámeni představitelé knihoven spolupracujících se souborným katalogem a dále správce o tomto záměru informoval knihovníky na semináři Knihovny současnosti'97 v Seči. Dne 4.11.1997 uspořádal správce souborného katalogu setkání, jehož hlavním účelem bylo názorněji seznámit se základní filozofií báze dat souborného katalogu provozovaném v systému ORACLE, s nástinem řešení správy a zpřístupnění dat v systému ORACLE včetně řešení bezpečnosti dat.

Začátkem ledna 1998 Mellonova nadace potvrdila možnost faktického čerpání přislíbených finančních prostředků a v polovině ledna 1998 byl realizován nákup příslušného softwaru u firmy ORACLE

3 Technické zabezpečení a instalace systému ORACLE v NK ČR

Systém ORACLE bylo nezbytné nainstalovat na samostatný server, proto uvolnila Národní knihovna ČR pro potřeby souborného katalogu server ALPHA. **Koncem ledna 1998** byl realizován kompletní **upgrade operačního systému serveru ALPHA**, upgrade byl u firmy Digital finančně zajištěn z grantu pro souborný katalog (RISK 1997 – *Rozvoj souborného katalogu CASLIN*). Na základě smlouvy mezi vedoucími oddělení automatizace a oddělení pro souborné katalogy byl server ALPHA předán do správy souborného katalogu, který personálně zajišťuje veškeré činnosti spojené se správou tohoto serveru, včetně případných oprav u firmy Digital.

Do poloviny února 1998 prováděl pracovník správy souborného katalogu úpravy operačního systému serveru ALPHA nezbytné k **instalaci databázového systému ORACLE** a v následujících devíti týdnech systém ORACLE nainstaloval.

S vědomím skutečnosti, že pro rychlé a spolehlivé fungování souborného katalogu je velmi důležitá kvalita a kapacita serveru, na kterém je katalog provozován, usiloval správce o **zakoupení nového kvalitnějšího serveru** a podařilo se k nákupu, který právě probíhá, sdružit finanční prostředky určené k realizaci dvou přijatých projektů:

CASLIN – Souborný katalog ČR. Projekt sdílení záznamů, který získal podporu Ministerstva kultury ČR v rámci programu pro výzkum a vývoj (VaV) na roky 1998–2000.

projekt *Efektivní zpřístupnění informací o dostupnosti zahraničních časopisů na území ČR* v rámci programu Rozvoj informační infrastruktury pro výzkum a vývoj (INFRA) vyhlášeného Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR na období 1998–2000.

(Souhrnná informace o grantech pro souborný katalog je uvedena na WWW stránkách Souborného katalogu ČR. Adresa je <http://www.nkp.cz>, zde se pod „Odbornými aktivitami“ skrývá mimo jiné také „Souborný katalog ČR“ a dále již lze volit buď jednu ze tříází souborného katalogu nebo jeho informační stránky.)

4 Zadání pro vývoj aplikací v systému ORACLE

V průběhu 1. čtvrtletí 1998 správce Souborného katalogu písemně formuloval ČR **Zadání pro vývoj aplikací v systému ORACLE**. Zadání obsahuje slovní vyjádření funkcí souborného katalogu, které jsou řešeny vývojem aplikací v systému ORACLE, a to především z pohledu uživatele a pouze částečně z pohledu správce katalogu. Předmětem zadání není podrobný popis struktur a procedur. Dokumentace k jednotlivým procedurám vzniká v průběhu jejich vytváření a bude průběžně aktualizována do konečné podoby na základě úprav vycházejících z připomínek stávajících i potenciálních účastníků souborného katalogu. Úpravy vycházejí jednak z připomínek k zadání, které mají účastníci k dispozici (mimo jiné také prostřednictvím WWW stránek souborného katalogu), a jednak z připomínek navržených v průběhu testování funkcí Souborného katalogu ČR v systému ORACLE ve spolupráci s vybranými knihovnami ČR. Poslední závažnou připomínku (týkající se formálně logických kontrol) k písemnému zadání přijal správce souborného katalogu ještě v květnu 1998. Forma zadání byla projednána s dodavatelem aplikací a bylo dohodnuto, že detailní řešení jednotlivých aplikací bude operativně konzultováno. V rámci těchto konzultací budou vybrány konkrétní možnosti.

Součástí zadání je také harmonogram, který sleduje časový průběh vývoje aplikací. Harmonogram však vychází pouze z možností dodavatelské softwarové firmy a nezohledňuje kapacitní možnosti správce souborného katalogu. Tato skutečnost se však projevila až při vlastní realizaci celého projektu, která probíhá při plném provozu oddělení pro souborné katalogy, jehož pracovníci nemají z kapacitních důvodů možnost dostatečně pružně primárními testy ověřovat vyvíjené aplikace předkládané softwarovou firmou. Tvorba a správa báze Souborného katalogu ČR (tištěné monografie) tvoří pouze část (i když velmi důležitou) nezbytných pracovních úkolů oddělení pro souborné katalogy, které je navíc od ledna 1998 povinno zajistit z vlastních pracovních zdrojů správu serveru i správu systému ORACLE (včetně instalace).

Finanční pokrytí vývoje aplikací v systému ORACLE pro souborný katalog je zajištěno dotací na projekt *CASLIN – Souborný katalog ČR. Projekt sdílení záznamů*.

Po dobu vývoje aplikací bylo nutné přesunout báze souborného katalogu (SKK, KZP, ADR) přístupné na Internetu na server OMEGA:

- SKK – Souborný katalog – knihy (domácí a zahraniční tištěné monografie)

- KZP – Katalog zahraničních periodik (souborný katalog zahraničních periodik)
- ADR – Adresář knihoven a informačních institucí.

Server OMEGA byl k tomu účelu posílen 4GB diskem, jehož nákup byl financován z prostředků na podporu projektu *Rozvoj souborného katalogu CASLIN* (Program rozvoje informační sítě veřejných knihoven RISK 1997, Ministerstvo kultury ČR).

5 Postup vývoje aplikací v systému ORACLE pro Souborný katalog ČR

1. konverze vstupních formátů do UNIMARCu a konverze znakových sad do UNICODu oběma směry
2. další automatizované zpracování **vstupních dat**:
 - test na UNIMARC – formálně logické kontroly
 - automatické přidělení váhy vstupním záznamům
 - test na duplicity
 - statistika
3. tvorba aplikací pro **vyhledávání** v souborném katalogu
4. **sdílená katalogizace**
 - on-line katalogizace v souborném katalogu (včetně editace)
5. v průběhu testovacího provozu souborného katalogu v systému ORACLE úpravy vyvinutých aplikací na základě připomínek spolupracujících knihoven.

(Podrobný popis vyvíjených aplikací je uveden v rámci Zadání pro vývoj aplikací v systému ORACLE na WWW stránkách Souborného katalogu ČR.)

V rámci ústní prezentace tohoto příspěvku na semináři Knihovny současnosti'98 bude věnována hlavní pozornost problémům a zkušenostem při testování jednotlivých aplikací v systému ORACLE pro souborný katalog.

6 Přínos přechodu Souborného katalogu ČR na systém ORACLE

Na závěr lze do několika základních bodů shrnout zlepšení, která přinese správci i účastníkům souborného katalogu přechod na systém ORACLE:

- správci souborného katalogu maximální racionalizaci pracovních postupů, která spočívá v eliminaci lidského zásahu všude tam, kde je to možné a efektivní (Dnes je již jasné, že vzhledem k nulové možnosti růstu počtu pracovníků správy souborného katalogu je racionální automatizace jediná možnost k zajištění plynulého importu dat do rostoucí báze souborného katalogu.)
- zkvalitnění kontroly dat, kdy „lidskou“ kontrolu doplňují automatické formálně logické kontroly
- zjemnění a doplnění porovnávacích klíčů v programu na kontrolu duplicit, což sníží počet nežádoucích duplicit v souborném katalogu

- objevením několika nedostatků a zkvalitnění konverzního programu Výměnný formát – UNIMARC
- možnost statistického sledování pohybu a kvantity dat, sledování práce správce i účastníků souborného katalogu
- jasné vymezení prostoru pro jednotlivé kategorie účastníků i jednotlivé účastníky
- sdílená katalogizace, možnost přebírání a oprav záznamů v souborném katalogu
- zvýšení bezpečnosti dat
- možnost úprav stávajících aplikací a vývoj nových aplikací pro kvalitní fungování souborného katalogu v budoucnu
- zajištění kvalitní technické podpory firmy ORACLE.

Závěr

„Nebudou vám chybět peníze – vždycky vám bude chybět čas.“

(Jeff Davidson)

Správce Souborného katalogu ČR se rozhodl realizovat nesnadný úkol: Přechod na jiný systém a vývoj vlastních aplikací, které budou splňovat požadavky pro centralizovaný souborný katalog. Plnění tohoto úkolu je *zajištěno personálně* (v rámci reálných možností českého knihovnictví): Správce musel transformovat složení svého pracovního týmu tak, aby byl schopen zajistit činnosti, které do ledna 1998 nevykonával (správa serveru, instalace systému ORACLE, funkce systémového knihovníka pro systém ORACLE, primární testování vyvíjených aplikací). Plnění tohoto úkolu je *zajištěno finančně* (v rámci reálných možností českého knihovnictví): Kromě prostředků přidělovaných z rozpočtu Národní knihovny ČR získal projekt přechodu Souborného katalogu ČR na systém ORACLE podporu dvou ministerstev (viz výše uvedené granty). Kdybychom měli k dispozici více lidských a finančních zdrojů, pravděpodobně bychom postupovali rychleji. Nicméně se domnívám, že i v tom případě by nás trápil především nedostatek času. V současné době Souborný katalog ČR přijímá a zpřístupňuje data v rutinním provozu v systému ALEPH. Věříme, že do konce roku 1998 budou mít čeští knihovníci možnost poznat, jak funguje CASLIN – Souborný katalog ČR v systému ORACLE.